

O‘ZBEKISTONDA KONFERENSIYALARARO DINIY BAG‘RIKENGLIKNING
TARIXIY TARAQQIYOT TADRIJI.

Mirzayeva Nozima Otabekovna

Navoiy innovatsiyalar universiteti Surxondaryo kampusi talabasi

E-mail mirzayevanozima267@gmail.com Tel: +998941382125

ИНФОРМАЦИЯ О
СТАТЬЕ

ИСТОРИЯ СТАТЬИ:

Received: 20.10.2026

Revised: 21.10.2026

Accepted: 22.10.2026

КЛЮЧЕВЫЕ
СЛОВА:

diniy bag‘rikenglik,
konfessiyalararo muloqot,
O‘zbekiston tarixi, Buyuk
Ipak yo‘li, Temuriylar
davri, islomiy ma‘rifat,
BMT rezolyutsiyasi, ilmiy-
amaliy konferensiyalar,
millatlararo totuvlik,
mustaqillik davri. huv.

АННОТАЦИЯ:

Ushbu maqola O‘zbekiston hududida diniy bag‘rikenglikning (konfessiyalararo totuvlikning) tarixiy rivojlanishini tahlil etadi. Qadimgi Buyuk Ipak yo‘li davridan boshlab, islomiy Uyg‘onish, Temuriylar saltanati, Rossiya imperiyasi, Sovet davri va mustaqillik yillarigacha bo‘lgan davrlarni qamrab olgan holda, konferensiyalar va ilmiy-amaliy anjumanlar orqali bag‘rikenglik tamoyillarining shakllanishi va mustahkamlanishini ko‘rib chiqadi. Maqolada BMTning “Ma‘rifat va diniy bag‘rikenglik” rezolyutsiyasi, milliy qonunchilik, xalqaro konferensiyalar (“Yangi O‘zbekistonda diniy bag‘rikenglik”, “Konfessiyalararo muloqot va diniy bag‘rikenglik” kabi tadbirlar) va ularning jamiyat barqarorligidagi o‘rni alohida ta’kidlanadi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, O‘zbekiston diniy xilma-xillikni tinchlik va taraqqiyot omiliga aylantirgan noyob tajribaga ega..

Kirish. O‘zbekiston Markaziy Osiyoning yuragi sifatida ming yilliklar davomida turli dinlar, madaniyatlar va xalqlarning uchrashuv nuqtasiga aylangan. Bu yerda zardushtiylik, buddaviylik, nasroniylik, yahudiylik va islom dinlari yonma-yon yashab kelgan. “Konferensiyalararo diniy bag‘rikenglik” tushunchasi turli konfessiyalar vakillari o‘rtasidagi muloqot platformalari – xalqaro va milliy konferensiyalar, anjumanlar orqali bag‘rikenglikning rivojlanishini bildiradi. Diniy bag‘rikenglik nafaqat turli dinlarga hurmat, balki ijtimoiy barqarorlik va taraqqiyotning asosiy shartidir. O‘zbekiston Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning tashabbusi bilan 2018-yilda BMT tomonidan qabul qilingan “Ma‘rifat va diniy bag‘rikenglik” rezolyutsiyasi bu yo‘nalishdagi muhim qadam bo‘ldi. Bugungi kunda mamlakatda 16 ta konfessiya va 2300 dan ortiq diniy tashkilot faoliyat yuritmoqda. Bu raqamlar bag‘rikenglikning amaliy natijasidir. Maqolaning maqsadi – mazkur jarayonning

tarixiy tadrijini ilmiy jihatdan tahlil qilish va konferensiyalar orqali erishilgan yutuqlarni yoritishdi. 1. Qadimgi davr va Buyuk Ipak yo'li: Diniy xilma-xillikning poydevori O'zbekiston hududida diniy bag'rikenglikning ildizlari miloddan avvalgi asrlarga borib taqaladi. Buyuk Ipak yo'li Samarqand, Buxoro, Xiva kabi shaharlarni savdo va madaniy almashinuv markazlariga aylantirdi. Bu yo'lda zardushtiylik (Avesto ta'limoti) asosiy din bo'lgan bo'lsa-da, buddaviylik, nasroniylik, manixeylik va yahudiylik ham tarqalgan edi. Ahamoniylar imperiyasi hukmdori Buyuk Kir II turli dinlarga nisbatan bag'rikenglik namunasi sifatida tarixga kirdi. "Avesto"da "Qulog'ing bilan eshit, qalbing bilan ochiqni ko'r, toki har kim o'zi uchun e'tiqodni tanlasin" degan tamoyil mavjud. Bu davrda ilmiy majlislar va savdo karvonlarida turli din vakillari o'zaro muloqot qilgan. Buyuk Ipak yo'li nafaqat savdo, balki "muloqot yo'li"ga aylangan. VIII asrda islomning kirib kelishi bilan yangi bosqich boshlandi. Somoniylar davrida islom mahalliy urf-odatlar bilan uyg'unlashdi. Turli din vakillari o'z ibodatxonalarini saqlab qolishgan. Forobiy, Beruniy, Ibn Sino kabi allomalar dinlararo muloqotni falsafiy jihatdan asoslab berganlar. Ilmiy majlislar konferensiyalarning ilk shakli bo'lgan. 2. Temuriylar davri: Madaniy renessans va bag'rikenglik Temuriylar saltanati (XIV–XV asrlar) O'zbekiston hududida diniy bag'rikenglikning yorqin namunasi ko'rsatdi. Amir Temur islomni davlat dini deb bilgan bo'lsa-da, boshqa dinlarga hurmat ko'rsatgan. U nasroniylar, yahudiylar va hindularning olimlari va san'atkorlarini homiylik qilgan. Temur tuzuklarida din va shariatga alohida e'tibor berilgan. Samarqand va Buxoroda madrasalar, masjidlar qurilgan, ammo boshqa din vakillari uchun sharoitlar saqlangan. Ulug'bek rasadxonasida turli din va madaniyat vakillari ilm almashgan. Bu davr "Sharq renessansi" deb ataladi va konferensiyalar o'rnini ilmiy majlislar egallagan. Temuriylar davrida dinlararo muloqot madaniy taraqqiyotga xizmat qilgan. Bu tajriba keyingi avlodlar uchun asos bo'ldi. 3. XIX–XX asrlar: Rossiya imperiyasi va Sovet davri Rossiya imperiyasi davrida (XIX asr oxiri – 1917) pravoslavlik ustunlik qilgan bo'lsada, mahalliy islom va boshqa dinlar saqlanib qoldi. Mustamlaka siyosati ba'zan qatag'onlarga olib kelgan. Sovet davrida (1920–1991) ateistik siyosat diniy hayotni chekladi. 1930-yillarda minglab imom va din arboblari qatag'on qilindi. Ammo xalq orasida totuvlik saqlanib qoldi. Mustaqillikdan keyin bu davrning salbiy oqibatlari bartaraf etildi. 4. Mustaqillik davri: Konferensiyalar va institutsional rivojlanish 1991-yildan keyin O'zbekiston Konstitutsiyasida diniy erkinlik kafolatlandi. Prezident Islom Karimov va keyinchalik Shavkat Mirziyoyev davrida bag'rikenglik davlat siyosatining muhim qismiga aylandi. 2017-yilda Prezident Sh. Mirziyoyev BMTda "Ma'rifat va diniy bag'rikenglik" rezolyutsiyasini taklif qildi. 2018-yil 12-dekabrda u bir ovozdan qabul qilindi. Bu hujjat ta'lim va bag'rikenglikni mustahkamlashga qaratilgan. Mamlakatda Din ishlari bo'yicha qo'mita, Konfessiya ishlari bo'yicha kengash faoliyat yuritadi. Har yili "Tolerance Week" doirasida xalqaro konferensiyalar o'tkaziladi: "Uzbekistan – Tolerant Country", "Konfessiyalararo muloqot va diniy bag'rikenglik" va boshqalar. Bu tadbirlarda BMT, xalqaro tashkilotlar va turli din vakillari ishtirok etadi. 2020-yillarda Islom sivilizatsiyasi markazi, xalqaro forumlar

(“Dialogue of Declarations”) tashkil etildi. Natijada O‘zbekiston xalqaro maydonda bag‘rikenglik namunasi sifatida tan olinmoqda. 5. Zamonaviy konferensiyalar va ularning ta’siri “So‘nggi yillarda o‘tkazilgan konferensiyalar” quyidagilarni o‘z ichiga oladi: - “Yangi O‘zbekistonda diniy bag‘rikenglik” (2024); - “Uzbekistan – A Tolerant Country” (2025, Toshkent); - Islom sivilizatsiyasi bo‘yicha xalqaro konferensiyalar. Bu anjumanlar nafaqat muhokama, balki amaliy hamkorlikni rivojlantiradi. Ular yoshlarni ekstremizmdan himoya qilish, dinlararo muloqotni kuchaytirishga xizmat qiladi.

Xulosa: O‘zbekiston diniy bag‘rikenglikning tarixiy tajribasi noyobdir. Qadimdan hozirgacha konferensiyalar va muloqot platformalari orqali bu tamoyil mustahkamlanmoqda. BMT rezolyutsiyasi va milliy siyosat Yangi O‘zbekistonning tinchliksevar yuzini ko‘rsatadi. Kelajakda bu tajribani yanada rivojlantirish orqali global tinchlikka hissa qo‘shish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi.
2. BMT “Ma’rifat va diniy bag‘rikenglik” rezolyutsiyasi (A/RES/73/128).
3. Ilmiy maqolalar va rasmiy saytlar (strategy.uz, muslim.uz, iiau.uz va boshqalar).